

Вікторія Валентинівна Панаріна – студентка І курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Олена Олегівна Маркова** – доцент кафедри
юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного
університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

НЕУКЛАДЕНИЙ ТА НЕДІЙСНИЙ ДОГОВІР: ПИТАННЯ СПІВВІДНОШЕННЯ

Необхідність здійснення розмежування неукладеного та нікчемного договору також зумовлюється тим, що зазначені види договорів близькі за своїм змістом, оскільки їх наслідком є відсутність зобов'язальних правовідносин між сторонами договору. Крім того, така необхідність зумовлюється відсутністю правових норм, які б регулювали такий вид договорів, як неукладені. Використовуючи в своїй роботі два поняття «правочин» і «договір», одразу звернемо увагу, що «Кожний договір є правочином, але не кожний правочин є договором» [1, с. 215]. Також цивілісти вважають правочин загальною правовою категорією, яка має низку різновидів [2, с. 559]. Таким різновидом, безперечно, є договір. Ми будемо розглядати саме категорію «договір» в цьому аспекті, але враховуючи основні теоретичні концепції правочину.

У цивілістичній науці сформувалось дві основні точки зору щодо проблеми недійсних та неукладених правочинів. Згідно з першою точкою зору, яку підтримував та обґрунтовував В. П. Шахматов, неукладені правочини належать до недійсних, а тому немає необхідності відокремлювати їх у спеціальну групу, оскільки наслідки виконання таких правочинів визначаються за правилами, встановленими для недійсних правочинів. Обґрунтовуючи свою точку зору, В. П. Шахматов зазначав, що усі неукладені правочини не відповідають тим чи іншим вимогам норм права про склад правочину, а тому вони є недійсними. Дещо іншої точки зору дотримувався Г. Ф. Шершеневич, який зазначав, що не слід вважати, що недійсний правочин має місце завжди, коли відсутні деякі його суттєві ознаки, і що такий правочин ще не вчинено, тобто не слід плутати поняття недійсного правочину з неукладеним правочином, коли сторони дійшли повної згоди для досягнення правочином повної сили.

Отже, для розмежування недійсного та неукладеного правочину, треба звернутися до чинного законодавства України, з якого випливає, що правовою підставою для визнання правочинів неукладеними є ст. 153 Цивільного кодексу України. Відсутність подібної згоди між сторонами (незалежно від причин) і є головною правовою підставою для визнання договору неукладеним. Тут передбачено, що договір вважається укладеним, якщо між сторонами досягнуто згоди по всіх істотних умовах такого договору. Відсутність подібної згоди між сторонами (незалежно від

причин) і є головною правовою підставою для визнання договору неукладеним. На практиці здебільшого йдеться про такі ситуації: 1) з наявних документів неможливо зрозуміти про що саме домовились сторони 2) досягнуті домовленості неможливо виконати саме через невизначеність умов і вимог до виконавця. Таким чином, саме відсутність у договорі істотних умов тягне визнання його неукладеним.

Інакше кажучи, для того щоб договір можна було вважати укладеним, необхідна не тільки наявність умов договору, а й дотримання форми договору у всіх випадках, коли встановлено відповідні умови щодо форми, на що звертається увага в юридичній літературі. Таким чином, неукладений правочин за своїми характеристиками дуже схожий з нікчемним правочином, тобто є таким, що з самого початку суперечить вимогам закону. У разі недосягнення сторонами згоди з усіх істотних умов договору питання про неукладеність договору постає за наявності спору між сторонами. Таким чином, аналіз положень чинного законодавства України дає змогу дійти висновку, що до складу інституту визнання договорів неукладеними, крім норм, що стосуються самого процесу укладення договору, законодавцем додаються й норми, що регулюють наступну дію, – виконання договорів.

З огляду на викладене, в юридичній літературі пропонується здійснювати розмежування поняття недійсного та неукладеного правочину, оскільки недійсний договір, на відміну від неукладеного, передбачає наявність юридичного факту його укладення [3, с. 124; 4, с. 176; 5, с. 321]. Інакше кажучи, неукладеність договору свідчить про відсутність правовідносин між сторонами договору, тобто про відсутність прав та обов'язків сторін договору [6, с. 59]. Водночас недійсність договору може існувати лише стосовно укладеного договору, що відбувся як юридичний факт.

Інакше кажучи, є ситуації, коли сторони ще не уклали договір, проте вже вчинили певні дії, спрямовані на його виконання. З огляду на те, що за неукладеним правочином кошти (майно) передаються без достатньої правової підстави, повернення майна у такому випадку можливе лише шляхом застосування норм, які регулюють зобов'язання, що виникають внаслідок набуття або збереження майна без достатньої правової підстави (глава 83 ЦК України).

З неукладеного договору не виникає договірних зобов'язань і він не породжує жодних цивільних правовідносин. Недійсний договір не породжує тих правових наслідків, які притаманні правочинам даного виду, але разом із тим він породжує правові наслідки, які випливають з його недійсності, зокрема його наслідком є те, що сторони зобов'язуються повернути все те, що одержали на виконання цього договору, а в разі неможливості такого повернення – відшкодувати вартість того, що одержали.

Література

1. Цивільний кодекс України : наук.-практ. комент. / Є. О. Харитонов, В. В. Завальнюк, І. М. Кучеренко та ін. ; за заг. ред. Є. О. Харитонova, Н. Ю. Голубєвої. – 7-е вид. – Х. : ТОВ «Одіссей», 2011. – 1216 с.
2. Цивільне право України : курс лекцій : у 6 т. / Р. Б. Шишка, О. Л. Зайцев, Є. О. Мічурін та ін.; за ред. Р. Б. Шишки та В. А. Кройтера. – 2-ге вид. – Х. : Еспада, 2008. – Т. 1. – 680 с.
3. Беяневич О. А. Господарський договір та способийогоукладання : навч. посіб. – К., 2002. – 279 с.
4. Бєрвєно С. М. Проблємидоговірнoгo права України : моногр. – К., 2006. – 392 с.
5. Підприємницьке право : підруч. / за ред. О. В. Старцева. – 2-е вид., переробл. і допов. – К., 2005. – 600 с.
6. Садиков О. Н. Недействительные и несостоявшиеся сделки // Юридический мир. – 2000. – № 6. – С. 7-11.

Марія Микoлаївна Проценко – студентка II курсу Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Наталія Олександрівна Горобець** – професор кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ПРОБЛЕМАТИКА ЕЛЕКТРОННОГО ДОГОВОРУ В УКРАЇНІ

Однією із форм створення, накопичення і обміну інформацією є система електронного документообігу. Тому актуальним завданням в Україні є розвиток інфраструктури електронного документообігу. З розвитком електронного документообігу та переходом на використання електронного цифрового підпису поступово електронний договір займає гідне місце серед форм цивільних договорів та завдяки своїм особливостям формується нормативна база для його регулювання та судової практики з проблем правозастосування. Електронний договір визначає як домовленість двох або більше сторін, спрямовану на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків, оформлену в електронній формі, тобто дистанційно із використанням інформаційно-телекомунікаційних систем (ст. 3 Закону «Про електронну комерцію»). Електронний документ – документ, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних, включаючи обов'язкові реквізити документа.

Згідно зі ст. 639 Цивільного кодексу України договір може бути укладений у будь-якій формі, якщо вимоги щодо форми договору не